

hogy kinek van igaza, el lehetne végérvényesen dönteni. Ha Kekes erre törekszik, akkor valójában nem is a konzervativizmust védi, hanem a racionális úton felismerhető legesszerűbb politikai alapelveket. Hogy ez történetesen a konzervativizmus egy fajtájával esik többé-kevésbe egybe, szerencsésebb, mintha az ellenkezőjére hasonlítana, mindazonáltal így is ugyanahhoz a (nem konzervatív) politikai stílushoz tartozik – mondhatják Oakeshott Hayekkel kapcsolatos véleményét parafrázálva.

Egyáltalán nem elképzelhetetlen persze, hogy Kekes szándékosan használta ellenfelei stílárius fegyverzetét saját elveinek megvédésére, hiszen végül is nem a konzervatívokat kell meggyőzni a konzervativizmus ésszerűségéről. Csakhogy a kérdés az, hogy idegen fegyverzetbe öltöztetve elvei saját elvei maradnak-e, vagy Scrutonnak van igaza, és retorika, azaz az írás művészete nélkül a konzervativizmus nem konzervativizmus többé?

Fülöp Endre

A BESZÉDAKTUS-ELMÉLET EGY ÚJ VÁLTOZATA

*William P. Alston: Illocutionary Acts and Sentence Meaning
Ithaca and London, Cornell University Press,
2000. 327 oldal*

William P. Alston, bár munkássága Magyarországon kevésbé ismert, a legjelentősebb amerikai analitikus filozófusok egyike, a Syracuse Egyetem (New York állam) nyugalmazott professzora. Jelen könyvét 1981-től írta, de mint megemlíti (xii. o.), filozófiai teológiai és episztemológiai munkássága el-elvonta figyelmét a témáról. Idevágó korai munkásságából nevezetes rövid nyelvfilozófiai bevezetője a maga korában igen rangos FOUNDATIONS OF PHILOSOPHY sorozatból, amelyben már legalább érintőlegesen foglalkozott a beszédaktus-elmélettel (Alston, 1964). Mindenesetre Alston az amerikai filozófia termékeny szerzője, s hazájában legalább olyan jelentős, mint például a nálunk

is jól ismert Arthur Danto és Richard Rorty, akik egyébként fiatalabb korukban (úgy az 1960-as években) szintén behatóan foglalkoztak nyelvfilozófiával is.

A beszédaktus-elmélet John Langshaw Austin (1911–1960) angol filozófus által kidolgozott és elsősorban tanítványa, John R. Searle által továbbfejlesztett nyelvfilozófiai elmélet, amely a nyelv használatát egyfajta tevékenységnek tekinti, alapja pedig az a felismerés, hogy minden megnyilatkozás tett is egyben. Az elméletnek – a fő mű fordítása mellett (Austin, 1990) – némi magyar nyelvű irodalma is van (például Kálmán, 1990, 1992, Reboul & Moeschler, 2000: 33–53., 239–240.), s az újabb pragmatikai, sőt szemantikai és tudománytörténeti kézikönyvek legalább egy fejezetet szentelnek neki (hogy csak néhányat említek: az angol Lyons, 1995: 234–257., az amerikai Yule, 1996: 47–58., a holland Seuren, 1998: 422–3., 441–5., az angol Cruse, 2000: 329–346.). Alston jelen könyve a beszédaktus-elmélet nem elsősorban nyelvészeti, hanem filozófiai szempontú átfogalmazására tett kísérlet.

Az ókortól fogva a retorikák és poétikák is részletesen tárgyalták azt a hatást, amelyet a szónoki beszéd vagy valamely irodalmi alkotás gyakorolhat a hallgatóra vagy az olvasóra, de csak az 1940–1950-es években a „hétköznapi nyelv” angolszász filozófusai kezdték el szisztematikusan vizsgálni, hogy milyen is elvben a nyelvi közlés hatásának mechanizmusa. A Cambridge-ben tanító Ludwig Wittgenstein rámutatott, hogy a nyelvi tevékenység alapjául szolgáló rendszer nem egységes: számtalan egymástól különböző, egyenként csak önmagukban tanulmányozható nyelvhasználati módból, „nyelvjáték”-ból áll. Wittgenstein a „nyelvjáték” fogalmát bevezető művében a következő kérdést vetette fel: „*De hányféle mondat van mégis? Mondjuk állítás, kérdés, parancs? – Számtalan ilyenféleség létezik: számtalan használatfélesége azoknak, amiket »jeleknek«, »szavaknak«, mondatoknak nevezünk. És ez a sokféleség nem rögzült, nem egyszer s mindenkorra adott, hanem új nyelvtípusok, nyelvjátékok – mondhatni – keletkeznek, s mások elavulnak és elfelejtődnek.*” (1953: 23. §.)

A fenti kérdésre az első szisztematikusan választ az oxfordi Austin adta, legrészletesebben pedig a Harvardon 1955-ben tartott, posztumusz kiadott William James-előadásában

(1962, 1990) fejtette ki elméletét. Austin a „*mit jelentenek a mondatok?*” kérdésből kiindulva jutott el a „*mit cselekszünk, amikor kimondunk egy mondatot?*” problémaköréhez. Ennek megválaszolására első lépésként a performatív-konstatív (végrehajtó-megállapító) különbségtételt vezette be, ezt követte a beszédaktusok átfogó elmélete.

A formailag kijelentő mondatok két csoportra oszlanak aszerint, hogy kimondásukkor mi történik. Ha azt mondom, *Gratulálok*, akkor – meghatározott feltételek mellett – éppen a mondatban foglalt cselekvést, a gratulálás aktusát hajtom végre. Ha azonban azt mondom, *Sétálok*, ezzel nem hajthatom végre a sétálás aktusát – még akkor sem, ha történetesen sétálnék is a megnyilatkozás kimondásakor. A *Gratulálok* típusába tartozó úgynevezett performatív kifejezések révén a beszélő végrehajt valamit, és ezek a megnyilatkozások nem jellemezhetők az igaz-hamis kategóriapárral. A mondatjelentés vizsgálatakor szokásos igazságértékekkel tehát nem minden mondat jellemezhető, a kijelentő mondatokon belül is számos olyan mondatféleség van, amelyet nem lehet az igaz-hamis minősítéssel ellátni. Míg a konstatív kifejezések (mint például a *Sétálok*) lehetnek igazak vagy hamisak, a performatívok „sikereseek” („szerencsések”, sőt „boldogok”) vagy „sikertelenek”. Ugyanakkor a performatív *Gratulálok* sikerfeltételei (szerencse- vagy boldogulási feltételei) nyilvánvalóan szoros kapcsolatban állnak a konstatív *János gratulál* igazságfeltételeivel. A performatív megnyilatkozások a nyelvi végrehajtható cselekvéseket valósítják meg, és egyik, bár nem meghatározó tulajdonságuk az egyes szám első személy, jelen idő. Bizonyos cselekvések – például bocsánatkérés, ígérés, részvétnyilvánítás, köszönés – kizárólag nyelvi úton hajthatók végre (például *Bocsánatot kérek!*, *Megígyérem*, *Részvétem!*; *Szia!*), ugyanakkor gyakran megfelelő gesztusokkal járnak, és olykor a gesztus helyettesítheti a verbális cselekedetet. A *Sétálok* megnyilatkozás kapcsolata a világ tényeivel leíró jellegű: e mondat kimondásával elsődlegesen a megállapítás vagy valamely hasonló aktus (például tudósítás) zajlik le.

A performatív megnyilatkozások árnyaltabb jellemzésére Austin 1955-ös előadásában háromféle beszédaktust (beszédtettet, beszéd-cselekedetet), pontosabban a beszédaktus há-

rom aspektusát különböztette meg: a nyelvhasználatban való részvételt (lokúció), a beszéddel való cselekvést (illokúció) és az általa kiváltott hatást (perlokúció). A lokúciót vagy lokúciós aktust akkor hajtuk végre, amikor valamely nyelven valamit, például egy mondatot mondunk. Ezen aktus során fonetikailag rendezett hangsort képzünk, amelynek elemei egy szótárból valók, és grammatikailag is rendezettek, többé-kevésbé határozott jelentésűek. Az illokúció vagy illokúciós aktus során határozott szándékkal végrehajtottunk valamit. A perlokúció vagy perlokúciós aktus a megnyilatkozás azon aspektusa, hogy milyen hatást vált ki a hallgatóban, de ez már kevésbé szorosan tartozik magához a megnyilatkozáshoz. Jelen könyvében Alston is Austin felosztását követi némi módosítással: nála mondati (*sentential*), illokúciós (*illocutionary*) és perlokúciós (*perlocutionary*) aktusok (*acts*) szerepelnek (2. o.).

A beszédaktus, különösen az illokúció fogalma igen vonzónak bizonyult, a nyelvfilozófiában pedig számos korrekcióval, javaslattal, ötlettel jelentkeztek az elmélet gyenge és kidolgozatlan pontjainak eltüntetésére. Közülük legnevezetesebb Searle korrekciója, aki négy aktust különböztetett meg: a megnyilatkozás, a propozíció, az illokúció és a perlokúció aktusait. Ez az osztályozás tulajdonképpen csak a lokúciót bontja fel: a megnyilatkozás aktusa során grammatikailag megformált, szavakból összeszerkesztett mondatot mondunk ki, a propozíciós aktus során pedig megnyilatkozásunk logikai ítéletnek tekinthető tartalmat fejez ki. A propozíciós aktuson belül Searle megkülönböztette a referálás és az állítás aktusát.

Austin a performatív kifejezésekből kiindulva összehasonlította az úgynevezett elsődleges (rejtett, implicit) és explicit (nyílt) performatívokat: ez utóbbiak olyan performatív igét tartalmaznak, amely az aktust hajta végre (például *ígyérem*, *kérem*). Cselekvést különböző nyelvi egységek kimondásával végrehajthatunk. Az explicit performatívok esetében azonban egészen egyértelmű, hogy mi ez a cselekvés, az implicitekben viszont legalábbis jelentős mértékben a beszédhelyzettől, kontextustól függ. A *Tigris!* vagy *Jön a tigris!* kifejezések kimondása bizonyos helyzetekben egyenértékű lehet a *Figyelmeztetek, hogy jön a*

tigris kifejezés kimondásával, de jelentésükben (a proposíció vagy lokúció, a szemantika szintjén) ilyen egyenértékűségnek nyoma sincs.

Gyakorlatilag minden illokúciós aktusnak megvan a maga performatív igéje, amellyel explicit performatív alkotható. Például a *Pontosan két órákor itt leszek* elsődleges performatív explicit megfelelője a *Megígérem, hogy pontosan két órákor itt leszek*. Az elsődleges performatívval végrehajtott beszédaktus különböző szintjei így írhatók le:

Megnyilatkozás: *Pontosan két órákor itt leszek*.

Propozíció: Azt *mondta*, hogy pontosan két órákor itt lesz.

Illokúció: *Megígérte*, hogy pontosan két órákor itt lesz.

Perlokúció: *Meggyőzött*, hogy pontosan két órákor itt lesz.

A performatív igék és az általuk végrehajtott illokúciók számos problémát vetnek fel. Azok az igék, amelyek az illokúciós aktusok leírására szolgálnak, nagyrészt az illokúciós aktusok véghezvitelére performatívként is használhatók. Egyelőre nem világosak azok a kritériumok, melyek alapján a performatív igék és a nekik megfelelő illokúciók csoportosíthatók. A nyelvvel végrehajtott cselekvések szótárának összeállításához minél több nyelvközösség gyakorlatát figyelembe kell venni. Idáig legnevezetesebbek Austin és Searle angol alapon végzett felosztásai, de például John Lyons véleménye szerint nem létezik minden nyelvre és kultúrára érvényes csoportosítás (1995: 249.). Az egészen egyéni nézeteket valló Anna Wierzbicka lengyel származású ausztrál nyelvész közel 2550 angol beszédaktusigé sajátos elemzését végezte el (1987). Itt érdemes megjegyezni, hogy a beszédaktus-elmélet fejlődéséhez jelentősen hozzájáruló nyelvészek (Ross, Householder, a Magyarországról induló Vendler, Lyons, Verschuren, Wierzbicka stb.) közül talán a francia Émile Benveniste volt az első, akinek már 1958-ból vannak idevágó tanulmányai (Benveniste, 1966), s a téma a nyelvészetben az 1970-es évektől népszerű (Helbig, 1986: 179–221.).

Austin ötös felosztása a következő: verdiktív (ítélkező), exercitív (végrehajtó), komisszív (elkötelező), behabitív vagy konduktív (viselkedő) és expozitív (bemutató). Searle (1969) is ötféle illokúciót különböztetett meg: reprezentatív (ábrázoló), amely tényállást mutat be

(például állítás, osztályozás); direktív (utasító, irányító), amely a hallgatót valami megtételére ösztönzi (például parancs, rendelés, kérés); komisszív (elkötelező), amelyben a beszélő elkötelezi magát valami megtételére (például eskü, fogadalom, ígéret); expresszív (kifejező), amely a beszélő pszichológiai állapotáról számol be (például köszönet, mentegetőzés, részvét); deklaratív (kinyilvánító), amely valamely – többnyire meghatározott intézményhez kötött – nyelven kívüli tényállás létrehozására szolgál (például szavazás, kinevezés, licitálás). Némi, főleg magától Searle-től származó módosítással (például reprezentatív helyett aszszertív) vagy anélkül ez a felosztás a legelfogadottabb (például reprezentatívval Yule, 1996, aszszertívvel Cruse, 2000).

Érdekes módon egy az Austinéhoz hasonló szintén ötös, de hibrid csoportosítást ajánl Alston jelen könyvében: asszertív, direktív, komisszív, exercitív, expresszív (3. o.), s műve első felét szinte kizárólag az illokúciók típusai elemzésének szenteli, bár később is kitér rájuk. Alston egyébként elsősorban Austin alapművéből indul ki, de a mára már világszerte mérvadó Searle nézeteit sem hagyja figyelmen kívül.

A performatív igék és illokúcióik az adott nyelvben a nyelvközösség tagjai számára „népi osztályozások” révén csoportosulnak, de léteznek kidolgozottabb részrendszerek is (például a jogi műnyelv).

A beszédaktusok a beszélők által elfogadott, konvencionális eljárás keretében zajlanak le: a megfelelő személyek a megfelelő feltételek között a megfelelő szavakat kimondják. Ellenkező esetben a megnyilatkozás hibásnak, érvénytelennek stb. minősül. Minden beszédaktusnak megvannak a sajátos sikerfeltételei, amelyek teljesülése feltétele a beszédaktus sikeres végrehajtásának. Az illokúció sikerességének elemi feltétele, hogy a lokúció megfeleljen a nyelvtan szabályainak. A beszédaktus-elmélet továbbfejlesztése során a feltételeket is csoportosították. Nem eldöntött kérdés – Wittgenstein említett, a beszédaktusok számára vonatkozó kérdéséhez hasonlóan –, hogy a feltételek véges számúak-e, s egyáltalán milyen kritériumok alapján csoportosíthatók.

Searle nyomán például az ígéret szabályai a következők: a proposicionális tartalom szabálya (az ígéret a beszélő jövőbeli tettéről szól),

előkészületi szabály (akkor lehet ígérni, ha ez a hallgató érdekét szolgálja, a beszélő meg tudja cselekedni, és egyébként nem tenné meg), őszinteség szabálya (akkor lehet ígérni, ha a beszélő valóban meg is akarja cselekedni, amit mondott), esszenciális szabály (ígérni annyit jelent, mint kötelezettséget vállalni valami megtételére).

A sikeres megnyilatkozások jelentésükön túl bizonyos „erővel”, úgynevezett illokúciós erővel (vagy illokúciós értékkel) rendelkeznek. Ezek az erők – például az állítás, kérdés, ígérés, figyelmeztetés, parancs erői – specifikálják, hogy az adott megnyilatkozást minek szánták, hogy az adott kommunikációs helyzetben minek tekinthető. Számos esetben – valószínűleg az esetek többségében – az illokúciós erő implicit, a beszédhelyzet, a kontextus elegendő a szándék kifejezésére. Más – feltehetően ritkább – esetben korlátozott számban rendelkezésre álló formális eszközök szolgálnak az illokúciós erő kifejezésére: bizonyos igemódok, hanglejtés, hangsúly, az írott nyelvben központozás, legegységesebben pedig a performatív ige. A funkció és forma, az illokúciók különböző típusai és ezek formális megjelenítései közötti kapcsolat egyelőre kidolgozatlan terület. A prozódiai jelzések (hanglejtés, hangsúly, szünet) valamennyi beszédaktusban szerepet játszhatnak, és sokszor – kiváltképpen hiányos kontextus esetén – kizárólag ezek döntik el a megnyilatkozás illokúcióját, ekképpen pedig a beszédaktus alkotóelemei. A kérdés illokúciós erejét éppúgy adhatja egy adott nyelvben az ezt kifejező meghatározott partikula (például magyar-e), szórendi módosítás, külön hanglejtés, az írásban kérdőjel, mint egy adott nyelvközösségben az ezt kifejező gesztus (például felvont szemöldök).

Austin maga is kitért arra a problémára, hogy a perlokúció azonosítható-e a következőkkel, és hogyan viszonyul a közlés szándékához. Míg az illokúciós aktusok szándékosak, a perlokúciós aktusok lehetnek szándékosak és akaratlanok. Az illokúciós erőket konvencionális nyelvi szabályok adják, a perlokúciós hatás azonban nem függ nyelvi konvencióktól, különböző megnyilatkozásoknak azonos körülmények között azonos lehet a perlokúciós hatásuk. Hasonlóképpen egy megnyilatkozás a legkülönbözőbb perlokúciókat válthatja ki,

például ugyanaz a megnyilatkozás megfélemlíthet, felháboríthat, elszomoríthat stb. Az említett különbségek ellenére az illokúció és perlokúció elhatárolása számos esetben – például a fenyegetés esetében – nem világos.

Aligha tartható a beszédaktus-elmélet némely korai képviselőjének az az álláspontja, mely minden egyes megnyilatkozáshoz egy-egy illokúciós erőt rendelt. Austin ezer körültre becsülte az angolban a performatív igék számát. (Talán helyesebb Wierzbicka említett elemzése, amely lényegesen több ilyen igét tárgyalt.) Kérdéses, hogy ugyanennyiféle vagy szinonímiájuk révén jelentősen kevesebb illokúciós erővel számolhatunk, vagy pedig többel, minthogy esetleg némelyikük másokkal (például performatív igék prozódiai elemekkel) összeadódva komplex illokúciós erőket képezhetnek. Mindenesetre egy-egy megnyilatkozás olykor többféle illokúció elérésére is szolgálhat, többféle illokúciós ereje is lehet. Például szolgálhatnak erre az úgynevezett indirekt (közvetett) beszédaktusok, amelyeknek legtipikusabb példája, hogy ami formailag kérdés, az gyakran funkcionálisan felszólítás lehet. Például egy felszólítás (*Csukd be az ablakot!*) kifejezhető állítással (*Szeretném, ha becsuknád az ablakot*), kérdéssel (*Becsuknád az ablakot?* vagy udvariatlanabban *Mi lenne, ha becsuknád az ablakot?*), sőt végső soron ugyanezzel a felszólítással lehet egyenértékű a *Huzat van!* felkiáltás vagy figyelmeztetés is. Az ilyesféle variánsok egyenértékűsége számos, egyelőre alig vizsgált nyelvhasználati szabálytól függ.

A beszédaktus-elméletben fontos, de nem kellően tisztázott szerepük van az úgynevezett illokúciójelölőknek, azaz azoknak a formai eszközöknek, amelyek a megnyilatkozás illokúciós erejét garantálják. A performatív elemzésnek az 1960-as évek végétől jelentkező, többnyire generatív-transzformációs keretben dolgozó képviselői (J. R. Ross, J. Sadock) az illokúciós aktusnak a mondatstruktúrába való beépítése révén formálisan is megkísérelték összekapcsolni a lokúciót és az illokúciót. Elképzelésük szerint minden mondatról külső performatív főmondatba ágyazott alárendelt mondatként adhatunk számot. A fakultatívan törölhető főmondatban egy első személyű alany, egy performatív ige és fakultatívan egy a címzetre utaló elem jelenik meg. Például *Az árak emelkednek* elsődleges performatívként

használható mondat megfelelője a *Közlöm veled, hogy az árak emelkednek* explicit performatívként használható, az előbbi mélystruktúráját is reprezentáló mondat. A performatív elemzés szerint minden elsődleges performatívként használható mondatnak van legalább egy explicit performatívként használható megfelelője, és az előbbi az utóbbiból vezethető le, mégpedig az úgynevezett „performatív-törlés” transzformációja révén. A performatív elemzés a korai generatív szemantika azon igényével találkozott, mely szerint egy megnyilatkozás jelentésének minden komponensét reprezentálni kell a mondat mélystruktúrájában. Meglepő módon az 1960-as évek végén és az 1970-es évek elején népszerű generatív szemantikának a legutóbbi időkig akad egy-egy kései képviselője (például Seuren, 1998). Bár a performatív elemzés révén a szintaxis, szemantika és pragmatika vonzóan egységes keretet kapna, kevés más érv szől mellette (például Lyons, 1977: 778–786., Reboul & Moeschler, 2000: 39–41.). Az 1970-es évektől jelentkező újabb elméletek (F. W. Householder, J. Lyons) lényegében a performatív elemzéshez hasonlóan a közlési egység, a megnyilatkozás (de nem a mondat) struktúrájának reprezentációjában szerepeltetik az illokúciójelző elemeket.

A performatív elemzéstől függetlenül a performatív igék számos érdekes tulajdonságot mutatnak mind szemantikailag (például előfeltevéseiket tekintve), mind szintaktikailag (például viselkedésük *hogy* kötőszós szerkezetekkel). Különböző nyelvekben különböző nyelvtani formák jelölhetik az illokúciós erőt, a performatív igék azonban univerzális – minden nyelvben rendelkezésre álló – eszközök. Jelentős részük – legalábbis számos nyelvben – több más igével az úgynevezett zárőjelező igék közé tartozik, azaz nemcsak a mondat elején, hanem végén (esetleg szintagmák között, a közepén) is megjelenhetnek explicit performatívot kifejezve. (Például *Pontosan két órákor itt leszek, ígérem*, vagy a nem explicit performatív *Az árak emelkednek, tudom*.)

Minden nyelv lehetőséget biztosít beszélőinek arra, hogy állíthassanak, kérdezhessenek, felszólíthassanak stb., ám ez nem jelenti azt, hogy ezek a különböző kitüntetett lokúciós erők minden nyelvben grammatikalizálódnának. (Ilyesféle grammatikalizálódás például a

magyar felszólító mód.) Nyelvenként legfeljebb fél tucat mondatfajta – ha van egyáltalán – még kevesebb igemódot szokás megkülönböztetni. A megnyilatkozások alapjául szolgáló mondatok jelentős része – tipikusan a kijelentő mondatok – viszonylag semlegesek, és különböző intonációval különböző illokúciók kifejezésére szolgálhatnak. Például *Az ajtó nyitva van* mondat kifejezhet állítást, tudakozó-kérdő intonációval kérdést, fenyegető-kérdő intonációval szemrehányást nyitva hagyásáért, illetve közvetetten felszólítást becscukására, sőt kopogtatásra válaszként belépésre való felszólítás vagy arra engedély is lehet. Mindenesetre a beszédaktus-elmélet fogalmai immár nélkülözhetetlenek a mondatfajta és az igemódok kielégítő leírásához.

A beszédaktus-elmélet segédeszközének alkotta meg Searle sajátos szabályelméletét a regulatív és konstitutív szabályok, illetve a nyers és intézményes tények különbségeinek bevezetésével. Az emberi tevékenységet különböző szabályok irányítják: a regulatív (szabályozó) szabályok olyan tevékenységeket irányítanak, amelyek akkor is léteznének, ha ilyen szabályok nem volnának. Tipikusan regulatív szabálykészletek az etikettkódexek. A konstitutív (alkotó) szabályok viszont olyan tevékenységeket irányítanak, amelyek nem léteznének, ha nem volnának ilyen szabályok. (Például a sakkjáték szabályai, nyelvtanok.) A beszédaktusok olyan regulatív szabályokat követő cselekvések, amelyeket konstitutív szabályokkal összhangban viszünk véghez. A beszédaktus lokúciós tartalma, egyáltalán a nyelv szemantikája az „x (c kontextusban) y-nak számít” típusú konstitutív szabályok rendszerének fogható fel. Az illokúció viszont az „(y esetén) tedd x-et” típusú regulatív szabályokat követő cselekvés.

Searle szerint az úgynevezett nyers (angolul *brute*) tények nem előfeltételezik konstitutív szabályok meglétét, az intézményes (institucionális) tények viszont igen. Az intézmények – például a sakkjáték vagy a nyelv – konstitutív szabályok rendszerei, és csak általuk határozhatók meg, létüknek pedig előfeltétele, szemben a nyers tényekkel, bizonyos társadalmi intézmények megléte. Minden intézményes ténynek megvan a nyers megfelelője. Például egy bizonyos sakkfigura eltolása a táblán nyers megfelelője lehet egy intézményes tény-